

opusdei.org

Ікона святого Хосемарії

Написана перша східна ікона
святого Хосемарії Ескріва.
Інтерв'ю з іконописцем
Олександром Соколовим.

10.11.2010

*«Художник за покликанням
Божим, іконописець першого
класу, з тих, кого ми називаємо
саме іконописцями, а не
ремісниками» - такими словами
представляла мистецтвознавець,
спеціаліст зі сучасної ікони, Ірина*

*Язикова художника Олександра
Соколова.*

Олександр Соколов, професійний художник, написав свою першу ікону в 1980 році. З тих пір він розписав не один храм, з-під його пензля вийшло безліч ікон, він працював не тільки в Росії, але в Японії, США, Італії. Багатьом відома написана ним в 1992 році для Серпуховського Висоцького монастиря ікона «Неупиваєма чаша», яка вважається чудотворною.

О. Соколов повертає іконі її «глибокий сенс як вищого мистецтва і богослов'я», продовжує І. Язикова. Для неї важливо, що роботи іконописця – це не копіювання старих образів, вони «кожного разу чудесно народжуються» з духовного досвіду самого митця. Те що «Неупиваєма чаша» пензля О.

Соколова стала чудотворною, можна вважати «дивовижним знаком Божої довіри до нього, але також і з його боку довіри до Бога», говорить мистецтвознавець.

У пресвітерії храму Казанської Божої Матері в с. Пучково знаходиться перший в Росії вівтар, присвячений російським мученикам та сповідникам. Розписи та ікони для цього вівтаря виконав О. Соколов.

Олександр, коли Ви вперше дізнались про святого Хосемарію?

Я вперше дізнався про святого Хосемарію від Антона Гаспаровича Сальвія, колишнього директора «Радіо Свобода» в Москві. В 1992 році цей дивовижний і майже зрусифікований американець попросив мене написати ікону

Архангела Рафаїла і молодого Товія для обкладинки «Шляху», відомої книги святого Хосемарії. Тема освячення професійного і повсякденного життя - це тема Хосемарії Ескрива. Вона дуже актуальна, хоча її остаточне усвідомлення прийшло до мене не одразу. Тепер я розумію, що будь-яка чесна праця може стати духовною працею. Це ідея Ескриви. Я прочитав праці св. Хосемарії. В контексті нашого пострадянського життя я не одразу вловив аромат вчення святого, але з часом багато що стало співзвучно мені. Традиція Російської Церкви і традиція Заходу не є антагоністичні. Тим більш, пережите колись Заходом, ми переживаємо сьогодні: якісь кризи, виклики. Хоча вони не зачіпали нас тоді, але тепер вони дуже актуальні. Тут досвід середньовічних Отців непридатний в практичному

плані. Ескріву можу порівняти лише з Серафимом Саровським. Бачу в обох святих спільну духовну лінію.

Фотографій св. Хосемарії безліч. В чому саме перевага ікони?

По фотографії не познайомишся з особистістю святого. А через ікону - можеш. В іконі відображається образ Божий, прихований в особистості святого. Святий має бути прозорим.

При писанні ікон, що є головним для Вас?

Для мене художній досвід – завжди на другому місці. Більший інтерес являє досвід духовного шляху.

Я знаю, що писанням ікон Ви зайнялись ще в брежнєвські роки.

Все вийшло дуже природно. Я навчався в школі мистецтв, хотів стати художником. І коли у віці 16 років прийшов до церкви, то професійний вибір мною вже був зроблений. Залишалось тільки при звичаїтись до церковного життя в якості іконописця. Хоча наша сім'я і не була православною, звичайною радянською. Тому про віру я все дізнавався самотійно – з книг, завдяки не зовсім випадковим зустрічам з різними людьми, яким я багато чим зобов'язаний і за все їм дуже вдячний. Після армії навчався в Строганівському училищі і в той час вже почав малювати картини. Мені хотілося краще вивчати саме живопис. Я навчався на відділенні підготовки майстрів-реставраторів. Ми копіювали ікони і досліджували технологію іконопису. Для іконописця такий курс є обов'язковим.

Що таке сучасний стиль іконопису? І чи є відповідне середовище, про яке, втім, широка публіка може зовсім нічого не знати?

Саме так і має бути, за визначенням. Це мистецтво безіменне, анонімне, соборне. Це мистецтво церковне, воно не належить комусь одному. Якщо я напишу ікону, то я не намагаюся самовиразитися і поставити свій підпис під нею. Як приклад такого церковного відношення до авторства можна навести грецький звичай, коли ікона підписувалась: «рукою такого-то». Звичай цей дуже давній, але він існує і нині. Автор позначає своє ім'я, але в такий-от ненав'язливий спосіб. А про іконописне середовище можна говорити багато, але в певному сенсі ми всі маргінали. Ми займаємось таким видом мистецтва, який хоча і

доволі поширений сьогодні, але далеко не всі його автори відомі. Все дуже відносно. І якщо ми говоримо, що ось ця ікона належить Рубльову - не факт, що її написав саме він. Він самотужки зазвичай не працював, іконопис взагалі дуже соціальний вид мистецтва. Якщо ікона і підписувалась, то ставилась «майстерня Рубльова», «коло Рубльова», «манера Рубльова», а само по собі авторство не відіграє важливої ролі. Це соборне мистецтво, і якщо порівняти його з музикою, то воно виконавче мистецтво. І ці виконавці, як правило, не солісти, вони працюють ансамблем. Сучасний іконопис є різноманітним і часто дуже далеко відходить від ідеалу церковного мистецтва. Тому що головний сенс церковного мистецтва – не виробництво предметів культу. Це не самовираження, це продовження

богослужіння. І це свідчення про перетворення Бога-Слова на Справу. І не на рівні теорії, а ніби співучасть в Творінні Бога.

Адже ми бачимо, що Господь присутній в цьому світі в Своєму Творінні: в хлібі й вині, що стають Тілом і Кров'ю Христа. І через це Таїнство не тільки люди, але й цілий світ освячується. В ідеалі церковне мистецтво повинно бути сповнене усвідомленням цієї співтворчості. Але іноді в реальному житті, на жаль, іконопис перетворюється на виробництво предметів культу, в спосіб існування.

А в якій традиції іконопису написані Ваші роботи?

Я волію про це думати якнайменше. Якщо дотримуватися якої-небудь іконописної традиції, суворо дотримуватися певного стилю,

манери, то це буде імітація. Тому хочеться забути про традицію, про стиль, але не про канон. Не тому, що це непотрібне чи нікчемне, але тому що це не головне.

Тобто є місце для творчого осяяння?

Куди ж від нього подітися, але канон – це правила. Ці правила церковного мистецтва не дуже жорсткі, не настільки страшні, щоб не дати художнику проявити себе. Радше це скелет. Це напрямок, те, що допомагає працювати. І якщо визначене ідейне, духовне, світоглядне завдання, то митець в певному сенсі вже вільний від своїх пошуків. Іконопис в порівнянні з живописом не дуже творча справа. Канон – це партитура, а робота церковного іконописця – це виконання. Імпровізація

дозволяється, але в розумних межах. Це все справа смаку.

Є поняття «намолена ікона», коли віками і десятиліттями перед іконою молилися покоління людей, то це накладало не неї свій відбиток, і виникала особлива духовна енергетика, ставалися чуда. А як Ви визначаєте ікону?

Чуда, які стаються перед іконами і від ікон, описані багатьма. Але механізм їх впливу на наше життя – це справді таємниця. В 1980 році я написав свою першу ікону. І по мірі того як я занурювався в цю тему, вивчав техніку, стилі та історію, сам намагався що-небудь робити, я дійшов висновку, що ікона – це шлях. І для мене набагато важливіше сам процес творення ікони, ніж навіть результат. Тому що свою душу можна і потрібно виховувати і

формувати через яку–небудь діяльність. Це дуже поширено в східних культурах. Ікебана–до, айкідо. "До" – це шлях. Ікона теж «до». Теж шлях.

Ви ж деякий час викладали в Японії іконопис?

Так. І дечого там навчився, хоча серйозної філософської підготовки у мене немає. Але японці одразу зрозуміли, що найважливіший саме процес. Він важливий як рід аскетичної практики, як спосіб пізнання світу і формування власної душі. Якщо це відбувається, то головне завдання церковного мистецтва виконується. Я думаю, що величезна кількість ікон, що дійшла до нас ще з часів Середньовіччя, пов'язана з тим, що багато людей іконописом займалися як діянням. Не хочу говорити, що це рукоділля чи хобі.

Для багатьох ієрархів Російської Церкви це було улюблена справа. Згадаймо Петра, митрополита Московського, Феофана Затворника, які написанням ікон займалися як духовними вправами.

pdf | document generated
automatically from [https://
dev.opusdei.org/uk-ua/article/ikona-
sviatogo-khosemariyi/](https://dev.opusdei.org/uk-ua/article/ikona-sviatogo-khosemariyi/) (09.08.2025)